

Beleške s puta - Makedonija

FEMINISTKINJE U IZBEGLI^KIM KAMPOVIMA

3. juni 1999.

Na putu za Skoplje, pred granicom stoje ljudi i `ekaju da predju. Ima oko 150 ljudi, o`igledno iz obli`njeg grada, mo`da iz Gnjilana. Pitam se kada su gradjanke Beograda videle gradjanke Gnjilana? Srpske ili Albanske nacionalnosti? U svakom slu`aju, ja ih prvi put vidim sada. Ima ih oko 150, i sigurno su Albanci. Stoji u mraku i `ekaju da predju. Pe{ke.]ute, sem par beba, }ute kao da su godinama }utali, kao da je patnja daleko iza likova kojim su nemirno strpljivi. Izgnanici na grani`nom prelazu Tabanovci imaju drugi status od putnika autobusa iz Beograda.

Po{la sam kod drugarica iz Pristine koje su ma{inkama izba`ene iz svojih ku`a i sada privremeno `ive u Makedoniji. Idem da ih vidim, kako `ive sada kada su za nekoliko dana postale izbeglice, hoda`u nepoznatim asfaltom, idu ku}i u rentirane stanove, u drugoj dr`avi. Neke od

njihovih pri`a, kako su dotle stigle ve} znam.

Od '92. prijateljicama iz Ex -Yu razdvojenim linijama fronta, ponavlja se sli`na pri`a – da `eznemo jedna za drugom, da nas ratovi razdvajaju, da `udimo da se susretnemo, da se zagrlimo u takozvanim trecim zemljama, da putujemo satima da bi se srele... Da li je ovo poslednji rat?

^egrane

Za izbegli`ki kamp ^egrane, ovde su svi `uli jer je najve}i, to je pored Tetova, ima oko 43.000 ljudi i poznat je po tome {to je sme{ten na pra{ini i kamenu zgodnom za zmije i gu{tere. To je jedna padina, po`etak brda odmah pored plodne doline u kojoj ljudi `ive, u kojoj ima drve}a, vode, cve}a. Ali kamp nije na dolini nego kre}e upravo tamo gde se plodna dolina zavr{ava i po`inje kamenjar. S druge strane doline, na po`etku drugog brda je

manji kamp Stenkovec, 30.000 ljudi. Sve zajedno u kampovima u Makedoniji trenutno ima oko 103.000 izgnanih Albana sa Kosova, u privatnom sme{taju ih je jo{ oko 150.000.

^egrane je pre svega , malo mesto u dolini, u kome uglavnom `ivi albansko stanovni{tvo. Trenutno je u selu jako `ivo. D`ipovi humanitarnih organizacija, gu`va preko celog dana, radnje, kafane, sve je puno ljudi.

^egrane kamp je hiljade i hiljade `u}kasto belih {atora. Ide se stalno po malo uzbrdo i tako do kraja. Mnogi su tu ve} dva meseca. Humanitarne organizacije instalirane su vodu, WC-e, {kole, bolnicu, skladi{ta, park za decu, distribuciju hrane. Kamp jo{ uvek nema tu{eve, ali im je obe}ano da }e sti}i tokom juna.

Kako udjete u kamp tako su `ice, `ice okolo, `ice unutra. Prijateljice mi ka`u da su im rekli da su `ice tu za svaki slu~aj, da bi spre~ili pobune. Svaki kamp je ogradjen `icom. U ve}ini kampova pravilo je da izbeglice ne mogu da izlaze sem kad imaju dozvolu. Pravilo na nivou cele Makedonije je da izbeglice ne smeju da putuju unutar zemlje vi{e od 2 puta a tre}i put }e iskoristiti kada napuste zemlju. Pored toga, ne mogu da izlaze i da se vra}aju u Makedoniju. Iz kampa ^egrana mogu da izađu u selo, da se okupaju kod nekoga, da odu u d`amiju, u radnju.

D`ipovi prolaze gore-dole i pra{ina ulazi u o`i. U ^egranama nema hladovine. Ima puno dece. UNICEF je organizovao {atore za {kolu. Osnovne {kole imaju 5 smena od 8 ujutro po dva sata. U {atorima klupe, table... Krajem maja poznati glumac za decu iz pozori{ta „DONA“

iz Pri{tine pravio je predstavu na kamenjaru... oko 4.500 dece ga je gledalo i tap{alo i skakalo.

@enska grupa „Motrat Qiriaz“ iz Pri{tine, koja od 1994 radi na podr{ci devojkama iz seoske oblasti Has na Kosovu, od maja '99 nastavila je svoj rad u ^egranama. Feministkinje iz Pri{tine i njihove prijateljice iz Engleske, [vedske i drugih zemalja organizovale su jedan veliki {ator `samo za `ene'. U {atoru se okuplja grupa za devojke, grupa za `ene, dnevni sastanci lokalnih koordinatorki, ~asovi engleskog, obu~avanje devojaka za rad sa video kamerom, sa foto-aparatima, itd. Dva puta nedeljno u {atoru frizerke {i}aju. Desetak feministkinja svakodnevno tu radi.

Te subote sam dosla u ^egrane i predstavila se kao Marija iz Italije. To je bila Zajedni~ka odluka, da je trauma suvi{e blizu i da ne `elimo da makar i jednu devojku izlo`imo mu~nini ili neprijatnom se}anju. Kada su pro{le nedelje Rada Bori}, Neva Tolle i Slavica Kusi}, feministkinje iz Zagreba, bile u izbegli~kim kampovima u Albaniji, par devojica su drhtale kada su ~ule hrvatski jezik.

U kampu, devojke su mi se obra}ale sa par {panskih re~i, radi se o post-Kassandra generaciji. U `enskom {atoru je posle pola sata ve} bilo sve puno, i mesta okolo, i na podu ... oko sto dvadeset devojaka iz raznih sela i malih mesta sa Kosova. Pun {ator devojaka, mnoge su se skoro o{i}ale, mnoge ve} par nedelja dolaze na ove radionice, neke su tu prvi put... neverovatna energija... nema mesta ni za dlaku. Igballa Rogova, feministkinja iz Pri{tine koja koordini{e grupu, podi`e en-

ergiju: „Ajde da vi`emo: ' Vajzat jan tfor-
ta'' – „DEVOJKE SU SNA@NE“, jed-
nom, drugi put, jo{ ja`e.... Kakva radost u
brdu. Da li smo imale sre}e kad smo bile
klinke da sebe osna`ujemo zajedno sa
drugim devoj`icama kroz sopstvene gla-
sove? Onda, razgovori o novostima iz
kampa, onda razgovori o mu{krom nasilju
i neprijatnim situacijama kojima devojke
mogu biti izlo`ene u kampu. Onda ide
'role play'– Kako se odbraniti od nas-
rtljivog mu{karca? Ali ovog puta je mu-
{karca glumila feministkinja Nazlie Bala
iz pri{tinske `enske grupe „Elena', bila je
tako uverljiva i tako simpatična da se u
stvari sve završilo smehom i urlanjem jer
se svima svideo na`in na koji je ona bila
'nasrtljiva'. Devojke se smeju... Vru}ina
u {atoru. Onda pevaju. Pisma o Drenici i
Kosovu je najomiljenija. A na kraju do-
lazi kasetofon na baterije. Po`inje igranje
na narodnu albansku muziku. U sred bela
dana, u sred punog {atora u kome mesta
nema ni za dlaku, devojke bez adresa, `iji
roditelji su morali da ubacuju li`ne karte

u najlon kese kada su ih tokom maja '99
srpski policajci vozovima deportovali do
granice... devojke `eljne svojih domova,
devojke koje su danima bile gladne i up-
lasene, devojke iscrpljene od pomeranja
iz `ivota, kao mnoge devojke iz Hrvatske,
iz Bosne, iz Palestine... evo ih pre`ivele
su, igraju.

Lepa Mladjenovi}

Skoplje, 15 juni 1999

Ju`e, dok sam drugi put dolazila iz
Beograda u Skoplje na putu je bilo mnogo
automobila koji su i{li u pravcu Beogra-
da. Na krovovima i prikolicama: stolice,
ormari, tepisi, du{eci... kola iz Gnjilana i
Prizrena. Ovog puta Srbi su prisiljeni da
izme{taju svoje `ivote. Anti-ratne ak-
tivistkinje iz Ex-Yu pamte mno{tvo
ovakvih scena jo{ od '91, sa tugom i be-
som.